

סמינר מחקר בנושא אתיקה של הטיפול בסוף החיים
תכנית לתואר ראשון בסייעוד
סמסטר א' וסמסטר ב', תשפ"ד

פרופ' דניאל שפרלינג - dsperling@univ.haifa.ac.il

ימי לימוד: סמסטר א' – יום ראשון 10:15-11:45; סמסטר ב' – יום ראשון 10:00-10:30.

רקע הסמינר

הסמינר ידון בשאלות אתיות, הנוגעות לטיפול רפואי בסוף החיים. במסגרת זאת, ידונו בקורס עקרונות מרכזיים באתיקה הרפואית כפי שהם באים לידי ביטוי בסוגיות בולטות בספרות. במסגרת הסמינר ילמדו הסטודנטים לחבר שאלת מחקר ולכתוב כתיבה אינטגרטיבית. כן ילמדו לבצע ראיונות עומק ולנתח ממצאים המתקבלים מהם. הסטודנטים ילמדו לכתוב עבודה סמינריונית, הנושאת אופי של כתיבה עיונית-איכותנית, שבמהלכה יתייחסו לשאלה מרכזית, הנוגעת לנושא הקורס ולדון בה בהקשרים תיאורטיים ומעשיים נרחבים. השאלה שתידון בשנה"ל תשפ"ד היא: **מהו מקומה של החמלה בעיצוב התפיסה של אנשי מקצוע רפואי (רופאים ואחיות) באשר לטיפול הרפואי בסוף החיים?**

תוצרי למידה

1. הסטודנטים יגבשו ויפתחו הבנה ורגישות אתית הנוגעת לטיפול בסוף החיים.
2. הסטודנטים יכירו תיאוריות ומושגים עיקריים, המבססים גישה של מחקר איכותני.
3. הסטודנטים ישפרו את כישורי הקריאה והכתיבה של טקסטים מדעיים.
4. הסטודנטים ילמדו ויתנסו ביסודות התכנון של המחקר האיכותני, לרבות ביצוע ראיונות וניתוחם.
5. הקורס יחשוף את הסטודנטים למגוון סגנונות וגישות של כתיבה ושל מחקר איכותני.
6. הסטודנטים יפתחו יכולות רפלקטיביות, מתן משוב וחשיבה ביקורתית.
7. הקורס ישמש במה עבור הסטודנטים לבירור וחידוד השאלה האם ברצונם להמשיך ללימודי תואר מתקדם בסייעוד ולכתיבת תיזה.

נושאי הקורס:

1. מהי אתיקה רפואית? מה מיוחד באתיקה של הטיפול בסוף החיים?
2. מהו מחקר איכותני ומהן הגישות המנחות חוקרים בשיטה האיכותנית?
3. כיצד מבצעים מחקרי איכותני: גיבוש נושא, ניסוח שאלת המחקר, כתיבת סקירת ספרות, תכנון מערך המחקר, איסוף נתונים, ניתוח נתונים, רפלקסיה, רגישות אתית, כתיבת דוח מסכם, הצגת המחקר.
4. מהם ההיבטים המיוחדים של הטיפול בסוף החיים?

תוכנית הסמינר:

סמסטר א'

- שיעור 1, 31.12.2023 - הקדמה – אתיקה.
- שיעור 2, 7.1.2024 – אתיקה בסוף החיים: מאפיינים ושאלות מרכזיות.
- שיעור 3, 14.1.2024 – מבוא למחקר איכותני: גישות ורפלקסיביות.
- שיעור 4, 21.1.2024 – מבוא למחקר איכותני – תכנון המחקר, הגדרת שאלת המחקר.
- שיעור 5, 28.1.2023 - כתיבה אינטגרטיבית, כתיבת סקירת ספרות.
- שיעור 6, 4.2.2024 – הדרכה ביבליוגרפית בכיתה 166 בספריה (מדריכה: איימי שפירא).
- שיעור 7, 11.2.2024 – חלוקה לקבוצות עבודה בזוגות; תרגול כתיבה אינטגרטיבית.
- שיעור 8, 18.2.2024 – פגישות אישיות/עבודה על סקירת הספרות.
- שיעור 9, 25.2.2024 – פגישות אישיות/עבודה על סקירת הספרות.
- שיעור 10, 3.3.2024 – ראיון עומק: מאפיינים, בניית מדריך ראיון.
- שיעור 11, 10.3.2024 – תרגול ראיונות: התרשמות ומשוב.

סמסטר ב'

- שיעור 1, 14.4.2024 – חזרה על הנעשה בסמסטר א'; היערכות לקראת החלק האמפירי; ניתוח נתונים.
- שיעור 2, 5.5.2024 – ניתוח נתונים.
- שיעור 3, 12.5.2024 – ניתוח נתונים.
- שיעור 4, 19.5.2024 – תרגול ניתוח נתונים.
- שיעור 5, 26.5.2024 – פגישות אישיות.
- שיעור 6, 2.6.2024 – פגישות אישיות.
- שיעור 7, 9.6.2024 – כתיבת פרק הממצאים והדין.
- שיעור 8, 16.6.2024 – פגישות אישיות.
- שיעור 9, 23.6.2024 – פגישות אישיות.
- שיעור 10, 30.6.2024 – הרצאת אורח, הילה מאירי, אחות הוספיס בית, צבר רפואה: "דילמות אתיות בטיפול בהוספיס בית."
- שיעור 11, 7.7.2024 – עבודה עצמאית על המחקר.
- שיעור 12, 14.7.2024 – מפגש סיכום ורפלקציה.

* יתכן שינוי במועד.

דרכי למידה

הקורס מתוכנן להילמד במתכונת פרונטלית, אך הוא עשוי לשלב גם הוראה מקוונת, לפי הודעה מראש ובהתאם למצב הביטחוני. כל השיעורים במתכונת המקוונת יוקלטו ויהיו זמינים באתר הלמידה. הקורס כולל גם התנסויות שונות במפגשי מליאה ועבודות אישיות או בזוגות. יינתנו מטלות לעבודה בבית.

חובות הקורס:

- נוכחות סדירה והשתתפות פעילה בשיעורים, לרבות במתכונת המקוונת – חובה ובעלת חשיבות עליונה. במקרים מוצדקים (שירות מילואים של הסטודנט או בן/בת זוג או מחלה) ורק לאחר אישור מראש מהמרצה תינתן אפשרות להיעדר. סך המפגשים שניתנו להיעדר מהם כדי לעבור את הקורס תלוי בסיבת ההיעדרות.
- מילוי מטלות הקורס – 100% כמפורט להלן:
 - א. כתיבת סקירת ספרות המהווה חלק מהעבודה הסמינריונית, לבד או בזוגות (הגשה בשיעור האחרון בסמסטר א') – 30% מהציון.
 - ב. מתן משוב לסטודנטים עמיתים וכתיבת ניירות רפלקטיביים (במהלך סמסטר א' וסמסטר ב') – 5% מהציון.
 - ג. הגשת שאלות לראיונות העומק, לבד או בזוגות (הגשה שבועיים לאחר סיום סמסטר א') – 5% מהציון.

- ד. ביצוע ראיון עומק אחד בן שעה לפחות לכל סטודנט ותמלולו (הגשה עד חודש וחצי מתחילת סמסטר ב', במועד שייקבע בהמשך) – 20% מהציון.
- ה. הגשת תרגיל בנושא ניתוח ראיונות (רשות בלבד, ללא ציון).
- ו. ניתוח שני ראיונות וכתובת פרק ממצאים - לבד או בזוגות (הגשה עד חודשיים מתחילת סמסטר ב', במועד שייקבע) – 30% מהציון.
- ז. כתיבת נייר רפלקטיבי מסכם (הגשה בשיעור האחרון של סמסטר ב', 14.7.2024) – 10% מהציון.

- בעניין מילוי חובות הקורס, תינתן העדפה לסטודנטים חיילות וחיילים בסדיר ובמילואים, לנשות ואנשי כוחות הביטחון, לבני ובנות הזוג של המגויסים והמגויסות, לבנות ובני משפחות שכולות, משפחות החטופים, משפחות המפונים ואוכלוסיות אחרות שנפגעו כתוצאה מהמלחמה.

סטודנטים שיש ברשותם מכתב התאמות מהאוניברסיטה וזקוקים להנגשה בקורס מוזמנים לפנות אליי בשעות הקבלה או במייל בסמוך לתחילת הקורס.

ביבליוגרפיה: (רשימת המקורות היא בסיסית; יתכנו מקורות נוספים שיימסרו בתחילת הקורס).

- אלפרט, ב. (2016). כתיבה במחקר איכותני. בתוך נ. צבר-בן יהושע (עורכת), **מסורות וזרמים במחקר האיכותני: תפיסות, אסטרטגיות וכלים מתקדמים** (עמ' 262-236). תל-אביב: מופ"ת.
- גיוסלסון, ר. (2015). **כיצד לראיין למחקר איכותני: גישה התייחסותית**. תרגום: ע. ליבליך. תל-אביב: מופ"ת.
- אפרתי, נ' ולידור, ר' (2006). **העבודה הסמינריונית: כתיבה, הנחיה והערכה**. תל אביב: הוצאת מכון מופ"ת.
- בריל, ש', חזן, ח', כהן-מנספילד, י', ולביא, ש' (עורכים). (2020). **סוף החיים: רפואה, משפט ותרבות בישראל לנוכח פני המוות**. הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- גוואנדה, א' (2016). **להיות בן תמותה: הרפואה ומה שחשוב בסוף החיים** (תרגום: ע' זילבר). תל אביב: עם עובד.
- כהן-אלמגור, ר' (2003). המתת חסד אי רצונית ובלתי רצונית בהולנד. **רפואה ומשפט**, 28, 44-56.
- כהן-אלמגור, ר' (2002). על אוטונומיה, סיוע להתאבדות והזכות למות בכבוד. בתוך ר' כהן-אלמגור (עורך), **דילמות באתיקה רפואית** (עמ' 322-352). ירושלים: מכון ון ליר ותל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- ליבליך, ע' (2019). **קפה מוות**. ת"א: כנרת זמורה-ביתן.

ליבליך, עי, תובל-משיח, ר' וזילבר, ת' (2010). בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכות), **שיטות לניתוח נתונים איכותניים** (עמ' 21-42). באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

צבר בן-יהושע, נ' (2001). מבוא: ההיסטוריה של המחקר האיכותני, השפעות וזרמים. בתוך נ' צבר בן-יהושע (עורכת), **מסורות וזרמים במחקר האיכותני** (עמ' 13-28). לוד: דביר.

שלסקי, ש. ואלפרט, ב. (2007). **דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט**. תל אביב: מכון מופ"ת.

שקדי, א' (2003). **מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. פרקים 1,2,4,5,6,7,8,9 (עמ' 23-54; 69-80; 93-168). תל אביב: הוצאת רמות.

שקדי, א' (2011). **המשמעות מאחורי המילים: מתודולוגיות במחקר איכותני – הלכה למעשה**. חלק שלישי (עמ' 340-527). תל אביב: הוצאת רמות.

שפירא, עי (2015). החולה הנוטה למות בישראל: בין נורמות הלכתיות-דתיות לנורמות ליברליות מערביות: האמנם "ביואתיקה כחול לבן" ראויה? בתוך ג' סיגל (עורך), **ביואתיקה כחול לבן** (עמ' 304-315). ירושלים: ביאליק.

שפרלינג, ד' (2015). אסדרת הטיפול בסוף החיים. בתוך ג' סיגל (עורך), **ביואתיקה כחול לבן** (עמ' 316-348). ירושלים: ביאליק.

שפרלינג, ד' (2014). של מי החיים האלה? **אודיסיאה**, 25, 44-51.

Gorsuch, N.M. (2006). *The future of assisted suicide and euthanasia*. Princeton University Press.

Sumner, W. (2011). *Assisted death: A study in ethics and law*. Oxford University Press.

Tracy, S.J. (2010). Qualitative quality: Eight "big-tent" criteria for excellent qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 16, 837-851.

Sperling, D. (2019). *Suicide tourism: Understanding the legal, philosophical and socio-political dimensions*. Oxford University Press.

הערה: ייתכנו שינויים בתוכנית המוצעת.